

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Матеріали
науково-практичної інтернет-конференції
(29 квітня 2020 року)

ОДЕСА
2020

УДК 343.98:343.95
К82

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

Криміналістичні та психологічні аспекти досудового роз-
слідування: матеріали наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса,
29 квітня 2020 р. Одеса: ОДУВС, 2020. 214 с.

УДК 343.98:343.95

© ОДУВС, 2020

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО ЧИ ОБВИНУВАЧЕНОГО

Прудка Л. М.,

к. психол. н., доцент кафедри психології та педагогіки ОДУВС

Участь особи в якості підозрюваного чи обвинуваченого пов'язана з різкою зміною її життя, її соціального статусу, значним звуженням її соціально-рольових функцій, зі змінами в психіці, що загострюються при її ізоляції. Арешт викликає у деяких людей підвищений рівень тривоги, почуття приреченості, відчаю, безнадії, агресивності та активного протистояння тощо [1, с. 515].

Психічний стан невинної особи, в якості підозрюваного чи обвинуваченого, особливо драматичний. Цей стан дезорганізує її психіку і породжує невідповідну поведінку, яка може бути сприйнята недосвідченим слідчим як "доказ провини". Безумовно, вона відчуває почуття обурення, гніву, прагнення позбутися нерозумних, з її погляду, підозр, довести свою невинуватість; вона також може відчувати безпорадність, нездатність спростувати докази проти неї та ін. Різке зниження захисних можливостей значно збільшує неадекватність самооборони цієї особи. Прагнучі припинити цей дискомфортний стан, невинна особа може навіть вдаватися до самовикриття.

Допит підозрюваного та обвинуваченого має багато спільних аспектів та суттєвих відмінностей, які зумовлені насамперед різними процесуальними статусами цих осіб.

Допит підозрюваного проводиться за обмеженою початковою інформаційною базою та в умовах гострого дефіциту часу на його підготовку, слідчий ще не має достатніх доказів, які можуть викрити підозрюваного. Це зобов'язує його застосовувати багатоваріантну тактику допиту.

Однак допит підозрюваного відразу після його затримання чи арешту має певні переваги: підозрюваний, який проявляє протистояння, не в змозі детально все продумати, його помилкові свідчення зазвичай містять очевидні суперечності.

Допиту підозрюваного може передувати розмова з метою виявлення його особистих якостей. При цьому слідчий може використовувати відомі підозрюваному факти, створюючи враження, що він добре інформований.

Під час допиту, підозрюваному перш за все ставлять питання, з яких відповіді вже відомі слідчому. У цьому випадку розкривається

позиція підозрюваного щодо його щирості та бажання працювати зі слідчим чи навпаки.

Під час допиту обвинуваченого, перш за все, слід вказати, що його відповідь на питання про те, чи визнає він провину, жодним чином не повинна впливати на повноту, всебічність та об'єктивність кримінального розслідування.

На початку допиту обвинуваченому треба детально пояснити суть обвинувачення, санкції відповідної норми КК, процесуальні права на захист.

Зазвичай вважається, що допит стає безконфліктним, якщо обвинувачений визнає свою провину. Однак визнання може бути пов'язане з прагненням обвинуваченого ухилитися від відповідальності за інші, більш серйозні злочини чи мати інші мотиви, а безконфліктність при цьому виявляється лише ілюзією.

Визнання винуватості обвинуваченого не є винятковим, найбільш "сильним" доказом, воно не має превентивного значення і, як і всі інші докази, підлягає перевірці та оцінці. Сповідь може бути використана як основа для звинувачення, лише якщо вона підтверджується сукупністю доказів.

Підозрюваний та обвинувачений не обов'язково є злочинцями. Тому, вирішуючи головне питання, під час розслідування злочину, чи був скоєний злочин цією особою, потрібно чітко розуміти її психологію.

Якщо процесуальне становище підозрюваного та обвинуваченого має суттєві відмінності, то в психологічному аспекті ці відмінності здаються набагато менш важливими [2, с. 256]. Це стосується їх психічних станів, мотивів та поведінкових особливостей.

Психічні стани, мотиви вчинків, особисті якості допитуваного визначають їх поведінку під час попереднього розслідування і тим самим визначають психологічний підхід до них, вибір найбільш ефективних, тактичних та психологічних прийомів.

Злочинець боїться викриття і, звичайно, покарання. Це зазвичай пригнічує психіку, може значно придушити волю допитуваного, знизити здатність правильно оцінювати обставини, погіршити самоконтроль, привести обвинуваченого до фрустраційного, депресивного стану. Страх зазвичай виникає у особи, яка вчинила злочин, задовго до притягнення її до відповідальності. Такі психологічні умови ускладнюють встановлення психологічного контакту з допитуваним, знижують ефективність методик тактичного допиту.

Під час допиту обвинувачений може перебувати в стані психічного шоку, сорому, побоюючись, що родичі та друзі, колеги та сусіди діз-

наються про інцидент. Для деяких обвинувачених характерний страх втратити свій соціальний, офіційний та матеріальний статус.

Моральні оцінки та судження інших, небайдужі навіть особам зі сформованими антисоціальними поглядами. Небажання публічності – це дуже сильний мотив, який багато в чому визначає поведінку обвинуваченого. Визначаючи такий мотив, завдання слідчого полягає в тому, щоб переконати допитуваного у необхідності давати правдиві та повні докази і що тільки це хоча б певною мірою допоможе зберегти розуміння близьких йому людей.

Сильним психологічним станом, який формує мотиви поведінки обвинуваченого, є страх втратити волю, звичний образ життя, можливість опинитися серед злочинців. Таке почуття, особливо притаманне особам, які вчинили злочин вперше, зазвичай це призводить до стану глибокої депресії.

В даному випадку слід використовувати метод переконання, з метою переконати обвинуваченого у тому, що докази вини не залежать від його визнання, і що визначальним тут буде сукупність доказів. Тут потрібно пояснити обвинуваченому, що щире каяття, а також активна допомога у розкритті злочину є обставиною, що пом'якшує відповідальність під час винесення вироку судом.

Обвинуваченому на попередньому слідстві дуже характерний психологічний стан тривоги, невпевненості, неможливості правильно передбачити ситуацію, що склалася, та керувати нею. Часто підозрюваний не знає, які докази має слідчий, які запобіжні заходи можуть бути вжиті, які слідчі дії, в тому числі примусового характеру, будуть проводитися та ін. Такий психологічний стан є основою для розвитку та застосування тактичних та психологічних прийомів [3, с. 89].

Таким чином, досвід проведення слідчими допитів обвинувачених та підозрюваних підтверджує необхідність більш активного використання в слідчій практиці психологічних знань. Сучасний стан злочинності такий, що протидія йому без застосування психологічних знань, втрачає свою ефективність.

Література

1. Ряшко О. В. Психологічні особливості допиту підозрюваного під час досудового слідства / О. В. Ряшко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2010. № 1. С. 511-518.
2. Чуфаровский Ю. В. Юридическая психология: Учебник для вузов., М., 1998., 354 с.

3. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти): монографія / В. К. Весельський. К.: НВТ «Правник», НАВСУ, 1999. 126 с.

Папінян В. В.	
ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОГЛЯДУ СЛІДЧИМ.....	171
Пасько О. М.	
ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СЛІДЧОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	174
Питомець А. В.	
ПСИХОЛОГІЯ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ В ЯКОСТІ ПІДОЗРЮВАНОГО.....	177
Пономаренко Р. Д.	
ЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ МІМІКИ ТА ЖЕСТІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ.....	180
Прудка Л. М.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО ЧИ ОБВИНУВАЧЕНОГО.....	184
Ростомова Л. М.	
ПЕРЕЖИВАННЯ ПРОВИНИ НЕПОВНОЛІТНІМИ, ЯКІ СХИЛЬНІ ДО ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЯК ФАКТОР ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВУ....	187
Савицька Т. О.	
ДЕЯКІ МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБУ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДОПИТУ.....	189
Савчук І.	
ФАКТОРИ СТРЕСУ ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ОРГАНІЗМ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.....	192
Середницька І. А.	
ЧИННИКИ ДИТЯЧОГО БРОДЯЖНИЦТВА: ПСИХОЛОГО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	195
Трусило Є.	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	198
Цапущел І. М.	
ДЕЯКІ ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	201
Швець М. О.	
ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВАЖЛИВОСТІ ЗНАНЬ З ПСИХОЛОГІЇ ПІД ЧАС ДОПИТУ МАЛОЛІТНІХ ОСІБ.....	204